

Ustanovitev in pristojnost banovine Hrvatske

Na osnovi sporazuma med Dragišo Cvetkovičem in dr. Mačkom so kraljevski namestniki na predlog nove vlade izdali 25. avgusta na podlagi čl. 116 sedanje ustave uredbo o ustanovitvi banovine Hrvatske, njenem obsegu in njeni pristojnosti. V banovino Hrvatsko se spójiša šavska in primorska banovina in naslednji okraji sosednih banovin: okraj Dubrovnik (zetska banovina), okraja Šid in Iluk (donavska banovina), okraja Gradačac in Derventa (vrbaška banovina), okraji Brčko, Travnik in Fojnica (drinska banovina). Sedež banovine je Zagreb. V pristojnost banovine Hrvatske se prenesejo posli kmetijstva, trgovine in industrije, šum in rudnikov, javnih del, socialne politike in narodnega zdravja, telesne vzgoje, pravosodja, prosvete in notranje uprave. Vsi ostali posli ostanejo v pristojnosti državnih oblasti na vsem ozemlju. Prav tako ostanejo v pristojnosti državne oblasti tudi posli, ki so posebna pomena za splošne interese države in ki so: skrb za državno varnost, pobijanje protidržavne in rušilne propagande, izvrševanje policijske poročevalske službe, osiguranje državnega reda. Pri podeljevanju rudarskih koncesij, ki interesirajo državno obrambo, bo postopala banovina sporazumno z vojaško upravo; v slučaju nesoglasja odloča ministrski svet. Nadalje gradnja in vzdrževanje državnih prometnih sredstev; verske zadeve; mednarodno-pravni promet; zunanja trgovina in trgovina med banovinami (edinstvo carinskega in trgovinskega področja); menično, čekovno in trgovsko pravo; postavljanje osnovnih načel prosvetne politike potom zakona in osnovnih načel o krajevnih samoupravah ter o delavskem pravu in o vojaškem pravu. Ministrski svet more prenesti tudi druge posle državnih oblasti in ustanov na banovino Hrvatsko. Da bi mogla uspešno reševati svoje posle, se ji mora zagotoviti finančna samostojnost. Kakšni yiri, kakšna oblika in vrsta dohodkov bo pripadala banovini, bo določila posebna odredba. Zakonodajno oblast v zadevah in pristojnosti banovine izvršuje kralj in sabor (deželni zbor) skupno, upravno oblast kralj in ban skupaj, sodno oblast izvršujejo sodišča, ki izrekajo sodbe in sklepe v imenu kralja na podlagi zakona. Sabor tvorijo poslanci, ki jih voli narod svobodno s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem s predstavništvom manjšin. Poslanci sabora uživajo imenuniteto. Sabor se sklicuje s kraljevim ukazom. Kralj imenuje in odstavlja bana z ukazom, ki ga sopodpiše novi ban. Ban je odgovoren saboru, sodi ga pa posebno banovinsko sodišče, ki ga tvorijo 3 svetniki Stola Sedmorice, oddelek A in 3 sodniki upravnega sodišča v Zagrebu pod predstvom predsednika Stola sedmorice. Ban rešuje končno vse zadeve svoje pristojnosti; proti njegovim ukrepom in dejanjem so dopuščena pravna sredstva pod zakonitimi pogoji samo s prizivom na upravna in redna sodišča. Celokupna policijska služba je na vsem področju banovine podrejena banu. Če smatra ministrski predsednik, da so bili z aktom bana ali drugih oblasti banovine prekršeni državni ali banovinski zakoni v škodo splošnih državnih interesov, mora predložiti pritožbo na upravno sodišče v Zagrebu.

Računsko kontrolo izvršuje v vseh zadevah iz pristojnosti banovine končno veljavno posebno računsko sodišče. Organizacija upravnega in računskega sodišča

Banovina Slovenija

Ustanovila se bo tudi banovina Slovenija z isto zakonodajno in samoupravno pristojnostjo kakor banovina Hrvatska. Državnopravna možnost je že podana, ker je kraljevsko namestništvo izdalo odlok, da se določbe o banovini Hrvatski od

bo predpisala kraljeva uredba, ki se bo predložila saboru v zakonitev. Za oceno ustavnosti zakonov in sporov o pristojnosti med državo in banovino je pristojno ustavno sodišče, čigar ustroj in postopek bo predpisala kraljevska uredba.

Obseg in prebivalstvo banovine Hrvatske

Ozemlje banovine Hrvatske bo obsegalo 66.393 km², to je 26.6 % vsega državnega ozemlja. Prebivalcev bo banovina imela (po statistiki iz 1. 1931) 4.423.000, med temi 3.052.000 Hrvatov katoliške vere,

25. avgusta 1939 morejo s kraljevim ukazom razširiti na ostale banovine. Ob tej priliki se morejo posamezne banovine spojiti, kakor se more tudi njihov obseg spremeniti.

Politično presenečenje brez primere

Berlin—Moskva zaveznika

Zadnjič smo poročali, da sta sklenili Nemčija in sovjetska Rusija v Berlinu 20. VIII. trgovinski ter kreditni sporazum ob času, ko se vršijo dolgotrajna pogajanja za sklenitev trozveze: Anglija, Francija in Rusija.

Že to novico je sprejela svetovna javnost z velikim presenečenjem. Največje iznenadenje je doživel svet, ko je bila v noči na 23. VIII. predana iz Berlina javnosti vest, da so bila tamkaj zaključena med zastopniki Nemčije ter Rusije pogajanja in sklenjen sporazum za nenapadalno pogodbo med Nemčijo in Rusijo.

Nemški zunanji minister Joachim Ribbentrop se je odpeljal 23. VIII. iz Berlina z 31 strokovnjaki in novinarji v treh letalih v Moskvo. Na moskovskem letališču so sprejeli Ribbentropa odposlanci sovjetskega komisarijata za zunanje zadeve, nemški ter italijanski poslanik.

Nemški zunanji minister se je odpeljal z letališča v bivše avstrijsko poslaništvo, ki je v neposredni bližini nemškega poslaništva ter »Doma gostov«, v katerem so bili nastanjeni angleški in francoski vojaški strokovnjaki, kateri bi naj bili zaključili dolgovozna pogajanja za sklenitev trozveze: Anglija, Francija, Rusija, ki bi bila glede obrambe Poljske protiutež za zvezo med Italijo ter Nemčijo.

Do sklepa te pogodbe ni prišlo in je zapustilo angleško-francosko vojaško odposlanstvo Moskvo 26. VIII. ter se vrnilo v London.

Nemški zunanji minister se je podal 23. VIII. ob 4. uri popoldne v Kremelj. Tam se je sestel s sovjetskim komisarjem za zunanje zadeve Molotovom in Stalinom. Ti pogovori so bili ob 10. uri zvečer zaključeni s podpisom že omenjene in v Berlinu sklenjene pogodbe o nenapadanju. Pogodba obsega 7 točk. Sklenjena je za dobo 10 let s pripombo, da se podaljša za 5 let, ako je katera od pogodbenic ne odpove tekom enega leta pred potekom.

Nenapadalni sporazum je bil podpisan od Ribbentropa in Molotova v navzočnosti Jožefa Stalina.

Nemški zunanji minister je javil 24. avgusta ob eni uri čez polnoč podpis pogodbe in svoj odlet iz Moskve ob 13. uri. Ribbentrop se je odpeljal naravnost v Obersalzberg, kjer je poročal o poteku pogajanj in podpisu pogodbe kanclerju Hitlerju. Po poročilih iz Berlina se je Hitler 24. in 25. avgusta posvetoval s svojimi najozjimimi sodelavci, posebno z maršalom Göringom in zunanjim ministrom Ribbentropom. Teh posvetovanj so se udeleževali tudi odločilni generali.

Nemški kancler Hitler je klical k sebi po večkrat dnevno poslanike velesil in je bil v neprestanih stikih z Mussolinijem.

Zadnjo soboto je ustavila Nemčija ves zračni promet s tujimi državami in je tudi železniški promet skrčila le na par vlakov dnevno. Celo med Jugoslavijo in Nemčijo sta vozila od 27. VIII. naprej le dva osebna vlaka od Beljaka do Jesenic in obratno. Promet med Mariborom in Nemčijo je bil s 27. avg. povsem ukinjen.

Nemška vlada je uvedla 27. avg. za življenjske potrebščine karte, da bi bila zagotovljena pravična razdelitev najpotrebnejših predmetov med prebivalstvo.

Koraki Anglije

Poročila o sklenitvi nenapadalne pogodbe med Nemčijo ter Rusijo so bila veliko presenečenje za Anglijo, kateri najbrž ni bilo znano, kaj se plete za njenim hrbtom.

Angleška vlada je sklicala 23. VIII. sejo. Kralj Jurij VI., kateri se je mudil na Škotskem, se je takoj vrnil v London, da je prisostvoval kronskemu svetu. Po posvetih vlade je bilo razglašeno, da se skliče parlament za 24. VIII. popoldne.

Na sklicani parlamentarni seji je podal ministrski predsednik Chamberlain obširno poročilo o nenadni spremembi v mednarodnem položaju in omenil obveznosti Anglije do Poljske.

Za Chamberlainom so govorili vodilni poslanci iz vrst opozicije, ki so pa vsi odobravali stališče vlade. Po tej razpravi je bil zbornici predložen kot nujen predlog načrt posebnega zakona, ki daje vladi izredna pooblastila za vse varnostne in druge ukrepe, ki bi jih smatrala za potrebne za obrambo države in javnega reda na Angleškem. V zbornici se je začela koj razprava o omenjenem zakonskem načrtu, kateri je bil enoglasno sprejet in ga je tudi kralj koj potrdil.

Dne 24. VIII. je odletel angleški poslanik Henderson v Berlinu z letalom k Hitlerju v Obersalzberg na Bavarsko. Poslanik je izročil kanclerju pismo predsednika angleške vlade, v katerem mu sporoča angleška vlada sklep, da ne bodo z nemško-rusko nenapadalno pogodbo v nobenem oziru prizadeta jamstva Anglije Poljski. Hitler je odgovoril na to poslanico, da Nemčija ne odstopi od svojih življenskih koristi.

Od 24. VIII. naprej se je trudila Anglija, da bi nemško-poljski spor rešila mirnim potom. Vlada je imela dnevno seje. Angleški poslanik v Berlinu Henderson je prenašal primerna sporočila med Chamberlainom in Hitlerjem. Kljub vsem pomirjevalnim prizadevanjem je poslala Anglija 27. VIII. prve oddelke svoje vojske v Francijo, od koder so bili poslani na francosko mejo.

Kaj je storila Francija?

Kakor hitro so zaznali v Parizu o nemško-ruski pogodbi, je bila 24. VIII. sklicana seja vlade pod predsedstvom predsednika republike Lebruna. Parlament zaenkrat ni bil pozvan, ker ima vlada že vsa potrebna pooblastila, da lahko izda ukaze, ki bi jih zahtevali mednarodni dogodki.

Francoska vlada je tudi koj poskrbela, da je postal vsakemu državljani jasen najnovejši položaj, da bo nastopila Francija za obrambo Poljske, ako bi bila ta napadena.

Položaj Poljske

Poljske vlade presenetljive vesti iz Berlina in Moskve niso spravile iz ravnovesja. Poljaki niso nikdar pričakovali od sovjetske Rusije dejanske pomoči za obrambo napram Nemčiji, dasi imajo že davno s sovjeti nenapadalno pogodbo.

Poljska je zrla koj po sprejemu vesti o nenapadalnem sporazumu svojih velikih sosed hladnokrvno na razvoj dogodkov, upirajoč se na naslednje pogodbe:

1. Pogodbo o medsebojni pomoči s Francijo iz leta 1925., ki je bila leta 1933. izpopolnjena še z vojaško zvezo. 2. Pogodbo o nenapadanju in medsebojni pomoči z Rumunijo iz leta 1931. 3. Nenapadalno pogodbo z Rusijo iz leta 1934. 4. Svečano izjavo angleške vlade, ki jo je podal ministrski predsednik Chamberlain v spodnji zbornici o jamstvih Anglije za neodvisnost Poljske.

Pač pa se je zelo zresnil položaj na nemško-poljski meji 23. VIII. Ta dan je bilo zbranih na mejah Poljske 70 nemških divizij. S tem je Nemčija zaključila mobilizacijo napram Poljakom. Tudi Poljska je že imela omenjeni dan svoje meje zaščitene z vojaštvom, katero je zastražilo v obmejnem ozemlju mostove ter prehode, izkopalo strelske jarke in potegnilo žične ovire.

Le usnjar zna ustrojiti kožo

kakor more perilo čisto oprati le dobro milo. Terpentinovo milo Zlatorog da gosto belo peno, ki z lahkoto odstrani vsako umazanijo. Le malo truda - in perilo je snežno belo, prijetno poduhteva in ostane dolgo trdno.

Kdo bo poklical Nemce v Gdansk?

Senat svobodnega mesta Gdansk je razglasil 24. VIII. zakon, po katerem je proglašen pokrajinski voditelj narodno-socialistične stranke Foerster za državnega poglavarja v Gdanku. Foerster je sedaj voditelj stranke ter načeljuje oblasti in je on tisti, kateri lahko pokliče Nemce, da vzamejo v zaščito svobodno mesto Gdansk. Ako se bo to zgodilo, bo prišlo do vojne, ker Poljska noče dopustiti, da bi se priključil Gdansk k Nemčiji.

Prizadevanje za ohranitev miru

Dne 24. VIII. je imel papež Pij XII. po radiu nagovor na ves krščanski svet. Poudaril je veliko odgovornost vseh državnih poglavarjev za ohranitev miru, sklicujoč se na Kristusove besede o bratstvu

vseh narodov. Sv. oče je posebno podčrtal dejstvo, da z mirom ni nič izgubljeno, a vse z vojno. Na svetu morata zavladati resnica ter svoboda.

Predsednik Združenih ameriških držav Roosevelt je poslal po ameriskem poslaniku v Rimu italijanskemu kralju in cesarju posebno mirovno poslanico, v kateri prosi vladarja Italije, da se zavzame za mir, ker imajo vsi narodi pravico do neodvisnosti. Ako priznavamo to načelo kot zdravo, ga moramo tudi držati. To pomeni mir. Vladati nad slabšim pa pomeni vojno ter zatiranje. Amerika se pridružila vsaki mirni rešitvi, katero b predlagala italijanska vlada.

Sličen poziv kakor italijanski vladar si prejela od Roosevelta kancler Hitler in predsednik poljske republike Moscicki.

Po krščanskem svetu

Božjo službo v Nemčiji opisuje katoliški list »Maasbode«, ki izhaja v Rotterdamu na Nizozemskem. Dopisnik tega lista, ki se je udeležil nedeljske službe božje v nekem večjem mestu na Vestfalskem, piše, da je bila stolna cerkev polna vernikov. Bilo je prisotnih okoli 6000 ljudi. Sami odrasli, mladina je odmarširala, preden se je služba božja začela. Svete daritve so se ljudje udeležili z največjo pobožnostjo. Videlo se jim je, da jim je cerkev še edino zatočišče. Med verniki je bilo tudi mnogo vojakov v uniformi, tudi dosti častnikov, ki so med povzdigovanjem vsi pokleknili. Po sv. maši je bila pridiga. Pridigarjeve besede skrbno zapisuje neki član tajne državne policije, sloneč ob cerkvenem zidu. Pridigar opazi zapisovalca, za hip počiva njegovo oko na zapisovalčevi osebi, potem mirno nadaljuje svojo pridigo. Poudarja zlasti stisko, v kateri se nahaja mladina. Po pridigi molijo vsi, pridigar in verniki: »Da katoliški mladini katoliško vero ohraniš — Gospod, prosimo te, usliši nas! Da katoliški mladini kmalu vrneš katoliško

šolo — Gospod, prosimo te, usliši nas! Dopolniš katoliške starše, učitelje, vzgojitelje in duhovnike s sveto skrbjo za katoliško mladino — Gospod, prosimo te, usliši nas!« Po božji službi se je dopisnik kratko razgovarjal z duhovnikom, ki je opravil božjo službo. Duhovnik mu je izjavil svojo veliko zaskrbljenost radi katoliške cerkve v Nemčiji. Mladino hočejo cerkvi in veri popolnoma odtujiti. Odpad od vere se vedno bolj širi, mnogo bolj kot za časa Bismarckovega kulturnega boja. Pritisk na tiste vernike, ki so v državni, deželni ali občinski službi, je skoro neznošen. Stranka pa vpliva zlasti na mladoletnike, ki se jim prigovarja, da je pripadnost k cerkvi ovira za popolno vdanost ljudstvu in domovini. V šole se vpeljavajo knjige, v katerih se cerkev in papeštvo označujeta kot največja sovražnika nemškega ljudstva. Duhovnik je tudi izrazil svojo bojazen, da bodo kmalu ukinjeni tudi zadnji ostanki katoliških organizacij: verska društva, hiše katoliških pomočnikov in katoliška dobrodelna društva.

Sodi naj ljudstvo!

Slovenski liberalci so zmeraj razpolagali s široko raztegljivo, prav kavkučkovo vestjo. Kako ta vest urejuje in vodi njihovo zasebno življenje, o tem nam kot političnemu glasilu ne pristoja sodba. V tem oziru velja svetopisemski izrek: »Bog je, ki sodi.« O političnem udejstvovanju liberalcev pa smemo in tudi moramo soditi, k

temu nas obvezuje dolžnost, ki jo imamo izpolniti do slovenskega ljudstva. Prav politična dela liberalcev kažejo, da je liberalizem po naslovu in programu lažniv sestav. Do druge svobode liberalcem ni, kot samo do lastne svobode, da smejo brez ovir in zaprek, brez ozirov in pomislekov — liberalca v politiki nikdar vest ne peče